

Az államilag támogatott migráció és bevándorlás háttere és eredményei Argentínában

SZABÓ MÁTÉ CSABA

The Background and Results of State-Controlled Immigration in Argentina

In today's public debates migration and its perception occupy a prominent place. We can hear plenty of opinions claiming that migration as a social phenomenon is a negative phenomenon; these opinions emphasize the undesired effects and consequences. In this paper the author wishes to nuance this picture showing a less-known historical example where immigration was not considered harmful or undesired, but a sought-after phenomenon. The example presented is Argentina in the second half of the nineteenth century. The paper studies the social conditions that allowed the South American country to accept the second highest number of migrants after the United States. The author reviews the thoughts of the mid-nineteenth century Argentine positivist intellectual elite on immigration that led to the complete renewal of their society. This article traces the ideas of the generation of '37, also called civilizers, which significantly influenced the Argentine Constitution of 1853, examines the resulting immigration policy measures that helped repopulate the vast country. As a result of these measures the population of the South American country increased ten times over sixty years; as a consequence, the white European ethnic groups have been dominant ever since. The article also touches upon the social circumstances that led to the downfall of the pro-immigrant views, resulting in Argentina – similarly to other countries of the South American continent – closing the borders from the newcomers.

Az elmúlt másfél év folyamán a *migráció* fogalma – mely korábban alapvetően a társadalomtudományi szakszókincs részét képezte – gyorsan beépült a köznyelvbe.¹ A folyamat és a definíció figyelmen kívül hagyta azt a tényt, hogy a *vándorlás* (kivándorlás/bevándorlás) fogalma is tökéletesen lefedi a jelenséget, mely az elmúlt évek egyik legkomolyabb kihívása elé állítja Európát országait.²

Miben rejlik mégis e szó újonnan jött népszerűsége? A *vándorlással* szemben a *migráció* idegen szó, mint ahogyan idegen a honos népcsoport szempontjából minden migráns is. Az idegenektől pedig sokan idegenkednek. A napi sajtóban szinte politikai véleménynyilvánítássá válik maga a szóhasználat is: a *migráns*, *menekült*, *bevándorló* fogalmak eltérő használata már önmagában is politikai nézetet, attitűdöt tükröz. A néhány évtizeddel korábbról felsejlő *emigráció* szó sem a történelmi sikerkorszakok jellemző kifejezése volt.

1 KALASI– MUNK 2016.

2 ANDORKA 2006, 236.

A *migránssal* napjainkban szinte összefonódik az illegális jelző, így a legtöbb politikai térben elhangzó megnyilvánulás a migrációt óhatatlanul negatív színben tünteti fel, azt problémásnak, károsnak, veszélyesnek állítva be. Nem ritkák az olyan nyilatkozatok sem, melyek a migrációt az adott államot, nemzetet fenyegető legsúlyosabb veszedelemként érzékeltetik.

E rövid szemantikai helyzetelemzés célja csak az volt, hogy rávilágítson arra a nyilvánvalóan sokak által felismert tényre, hogy a migráció jelenségéhez leggyakrabban valamiféle negatív attitűd kapcsolódik a politikusok és a társadalmi véleményt úgymond tükrözni akaró újságíró-társadalom szemszögéből.

De vajon szükségszerűen így van ez? Lehetséges-e tehát a migrációt pozitív jelenségnek tekinteni és arra alapozni egy állam jövőjét? Mára szinte elképzelhetetlennek tűnik, de voltak korszakok, amikor a migrációhoz nemhogy negatív, hanem kifejezetten pozitív képzetek kapcsolódtak, sokan abban látták biztosítva az adott állam és társadalom fejlődésének garanciáját.

Cikkemben egy ilyen helyzetet kívánok bemutatni, kitérve annak történelmi kontextusára, a bevándorlással kapcsolatos korabeli nézetekre és elméleti háttérre, részletezve a jelenség eredményeit, illetve következményeit.

A XIX. századi népmozgások egyik fő iránya az amerikai kontinens volt. Az 1815 és 1930 között eltelt bő száz évben több mint 50 millió ember hagyta el Európát az Újvilág irányába.³ Ha a bevándorlók nemzete fogalmat halljuk, szinte ösztönösen az Amerikai Egyesült Államokra gondolunk, melynek bevándorlásösztönző, arra tudatosan alapozó politikájáról számos cikk született – nem is véletlenül, hiszen az USA fogadta be a legtöbb európai kivándorlót. De ahogy az olimpiákon is hajlamosak vagyunk csak az aranyérmest megjegyezni, úgy jóval kevesebben tudják azt is, melyik ország fogadta be a *második* legtöbb európai kivándorlót.

A szóban forgó ország Argentína. A helyzet, miszerint e dél-amerikai ország és az USA között szinte versengés zajlott a XIX. században, nem véletlenül alakult ki, és nem is jöhetett volna létre megfelelően megalapozott társadalompolitikai koncepció nélkül. Hogy ezt vizsgálhassuk, tekintsük át röviden Argentína helyzetét a XIX. században.

Argentína helyzete a XIX. század elején

1810. május 25-én, amikor a spanyol birodalom La Plata-i alkirályságának egyik legnagyobb városában, Buenos Airesben a helyi polgárok értesültek arról, hogy Napóleon császár megfosztotta trónjától VII. Ferdinánd spanyol királyt, lemondatták a helyi alkirályt és megalapították az Első Kormányzó Juntát, mely 1816-ra elvezetett a Spanyolországtól való függetlenség kikiáltásához.⁴

Bár José Francisco de San Martín segítségével sikerült legyőzni a Bourbon-restauráció által Dél-Amerikába küldött erőket, az országban 1853-ig polgárháborús állapo-

3 BAINES 1995.

4 VADÁSZ 2005, 666.

tok uralkodtak, mivel a helyi politikai erők, a centralisták és a föderalisták (*Unitarios* és *Federales*) nem tudtak megegyezni az ország alkotmányos berendezkedésében.⁵ Ez a konfliktus, vagyis a tagállami és szövetségi szint közötti hatáskörök megosztása, az Egyesült Államokban is előkerült, ám az ottani alkotmányozási folyamat gyorsabb és eredményesebb volt, valamint nélkülözte az erőszakot, tehát az alkotmányozás sikere is hozzájárult az államalakulat fejlődéséhez.⁶ A latin-amerikai viszonyok nem követték az USA mintáját. Az alkotmányozási nehézségeket csak tetézték egész Latin-Amerikában az újonnan függetlenné váló államok között kitörő határviták és háborúk, valamint a helyi erőskezű katonai vezetők, a *caudillos* sokszor despotikus, kisebb oligarchikus csoportokat támogató kormányzása.⁷

Erre példa Argentínában Juan Manuel de Rosas, aki 1835 és 1852 között tizenhét éven keresztül volt névleg Buenos Aires kormányzója, valójában egész Argentína ura. Témánk szempontjából uralmáról az Argentína területén élő indiánok ellen szervezett hadjárata okán is említést kell tennünk, melynek következtében egész tartományok néptelenedtek el – másfelől viszont ez az hadjárat lesz az állattenyésztő nagybirtok terjeszkedésének fontos állomása, amely később, a század második felében jelentős munkaerőigényt teremtett.⁸

Rosas bukása után a polgárháborúba és a terrorba belefáradt társadalom megkísérelte egy új alkotmánnyal újjászervezni az állami berendezkedést. Az új alkotmányról folyó vitában szükségszerűen kerültek elő az olyan kérdések, mint hogy miként lehet olyan intézményes kereteket szabni Argentínának, melyek biztosítják annak (társadalmi-gazdasági-kulturális) fejlődését, ledolgozzák a már az adott korban is észrevehető lemaradását a fejlett államokhoz képest; másrészt felvetődött mindannak az újragondolása és megfogalmazása, amit a korban a *nemzet* fogalmáról tartottak.⁹ Vagyis mitől argentin az argentin?

Ennek a politikai diskurzusnak volt a három legfontosabb szereplője *José Esteban Antonio Echeverría*, *Domingo Faustino Sarmiento* és *Juan Bautista Alberdi*. Mindannyian széles körű közéleti tevékenységet fejtettek ki: költők, újságírók, kultúraszervezők és politikai aktivisták voltak – a XIX. század első harmadának klasszikus romantikus polihisztorai, akiknek közös célja az elmaradottság megszüntetése volt.

Még Rosas uralma alatt, 1837-ben alapították az „Ifjú Argentína” értelmiségi csoportot, melynek a jövő előkészítése lett volna a feladata – ha a caudillo rövid úton el nem lehetetleníti tevékenységüket.¹⁰ Az európai országokat is megjárt, emigrációba kényszerült tagok ennek ellenére a következő évtizedben egy olyan programot dolgoztak ki, mely meghatározó hatást gyakorolt az 1853-as alkotmányra és azon keresztül Argentína fejlődésére.¹¹

5 SZILÁGYI 2011, 80.

6 VAJDA 2007, 16.

7 VADÁSZ 2005, 673.

8 WITTMAN 1978, 290.

9 ANDERLE 2002, 16.

10 ADELMAN 2007.

11 SCHULMAN 1948.

Az argentin bevándorláskonceptiók háttere

A romantika latin-amerikai képviselő, a mások által „37-es generációnak” (*Generación del '37*) nevezett szellemi irányzat követői élesen szembefordultak koruk viszonyával, azt nem csupán meghaladni, de teljesen megújítani is szándékoztak.¹² Echeverría így ír: „*A forradalom nagy gondolata még nem valósult meg. Függetlenek vagyunk, de nem szabadok. Spanyolország karjai már nem nyomnak el, de hagyományai még fojtogatnak.*”¹³

Meg kell tehát újítani Argentínát, melynek az útja egyfelől a társadalmi reform, másfelől a haladás, a szövetkezés, az iparosítás, és az oktatás. Minthogy a jelen a gyarmati múltban gyökeredzik, így ahhoz visszanyúlni nem lehet. A spanyol út zsákutcának tűnik, így máshonnan kell mintát behozni.

Sarmiento 1845-ben született híres könyvében *A civilizáció és barbárság: Juan Facundo Quiroga életében rávilágít*:¹⁴ Argentína problémája az ország hatalmas kiterjedése, ahol a városok csupán a civilizáció szigetei, a pampa, mely ezt körülöleli és a gauchók társadalma a barbárság tengere. Sarminetót a gauchók élete Ázsiára emlékezteti, őket amerikai beduinoknak, keresztény vadaknak nevezi. A gauchók „színes keverékek”, tétlenségük oka az indián eredet – véli. A városok a „civilizáció szűkös oázisai”, s az ország „olyan, mintha két külön társadalom” volna. A város a szervezett társadalmat jelenti számára, mely nélkül nincs haladás.¹⁵ Megjegyzendő, hogy az általa tétlennek, hiúnak, durvának, erőszakosnak, vadnak és barbárnak nevezett gauchók világát viszont nem elpusztítani akarja, hanem átalakítani, civilizálni, melyhez az eszköz az oktatás-köznevelés, a gazdasági-technikai haladás és az európai bevándorlás.¹⁶

Anderle Ádám rámutat, Sarmientónál az egész gyarmati létből örökölt társadalom, az indiánok, a meszticek, sőt a kreolok is negatív megítélést kapnak, ellentétben az angolszász fehér népekkel, akik állandó pozitív példái. Az általa gyengének, energia nélkülinek tartott gyarmati-etnikai örökséget elsősorban angolszász és germán népekkel kívánta javítani, mint ahogy mindez az Egyesült Államokban zajlott. „*A Jenki civilizáció az eke és ábécéskönyv műve volt, a dél-amerikait szétfűzta a kereszt és Spanyolország. Ott dolgozni és olvasni tanultak, itt henyélni és imádkozni. Az angolszászok nem fogadták be sem társaként, sem szolgaként az indiánt.*”¹⁷

A civilizálók generációja Latin-Amerikát spanyol produktumnak tartja, mereven elutasítva a nemcsak a gyarmati örökséget, de a prekolumbián múltat is, azaz nem vállalják gyökereiket. Juan Bautista Alberdi így ír: „*Mindaz, ami Amerikában nem európai, az barbár; nincs más felosztás mint ez: 1. bennszülött, vagyis vadság, 2. európai, vagyis mi, akik spanyolul beszélünk, és Istenben hiszünk és nem Pillánban (az*

12 Az argentin politikai gondolkodók szavait Anderle Ádám fordításában közlöm a Balogh András szerkesztésében megjelent *Nemzet és nacionalizmus* című kötet alapján (lásd BALOGH 2002).

13 BALOGH 2002, 445.

14 SARMIENTO 1999.

15 BALOGH 2002, 446.

16 WITTMAN 1978, 29.

17 BALOGH 2002, 447.

indiánok istenében). Alberdi tehát az egész spanyol örökségtől elfordul, és úgy látja, hogy a jövődő argentin nemzetet a fehér fajból kell kialakítani.¹⁸

E cél eléréséhez viszont bevándorlásra-bevándoroltatásra van szükség, mégpedig fehér bevándorlásra, mely képes lehet az arab-spanyol-indián eredetű fogyatékosságokat kijavítani. A jelszó a *balquear* lesz – vagyis fehéríteni.¹⁹

Alberdi megfogalmazza a korra vonatkozó jelmondatát: *a kormányzás – betelepítés (gobernar es poblar).*²⁰ *A bevándorlást azért szorgalmazza, mert úgy véli: „... minden európai, aki partjainkra érkezik, civilizációt hoz; az ipari fegyelmet, a francia kultúrát, az angol szabadságot így honosíthatjuk meg.”* A bevándorlás ugyanakkor alkalmas arra, hogy megoldja az ország népességproblémáját. *„Nagy népesség nélkül nincs jelentős haladás.”* Be kell tehát népesíteni az országot, meg kell sokszorozni a lakosságot, de európaiakkal, mert a gauchókból sosem lehet igazi munkást faragni – véli Alberdi.²¹

„A kormányzás telepítés abban az értelemben, hogy a telepítés oktat, oktat, civilizál, gazdagít, spontánul és gyorsan nagygyá tesz, ahogyan az az Egyesült Államokban is történt.” Továbbá: *„Hogy Amerikánkat a szabadságra és iparra oktassuk, Európa szabadságban és iparosodottságban legfejlettebb népeit kell idetelepíteni, ahogyan az Egyesült Államok tette.”* Érdekes, hogy Alberdi hangsúlyozza: nem minden európai alkalmas erre, ő elsősorban az észak-európaiakra gondol, *„mert a telepítés akkor gazdagít, ha intelligens, iparos emberekkel népesítjük be az országot”* és úgy véli *„a telepítés nem civilizál, hanem elbutít, ha kínaiakkal, Ázsia indiánjaival, Afrikai négereivel telepítünk.”* Sőt: *„...a telepítés rohaszt, korrumpál, degenerál, elgyengíti az országot, ha Európa munkáslakosságának színe-java helyett Európa elmaradott, műveletlen szemével népesítjük be az országot.”*²² E szavak napjainkban igen durvának hangzanak, ám hangsúlyozni kell, hogy a kor, melyben születtek – a XIX. század közepe – teljesen természetesnek vette az egyes rasszok és népek közötti minőségi különbségeket.

Alberdi komplex programját szemlélteti, hogy a bevándorlást összeköti az infrastruktúra-fejlesztéssel, mellyel pedig álláspontja szerint egy sor politikai kérdés is megoldódik. A bevándorlást tehát a belső vidékekre kell irányítani, amihez vasútfejlesztés szükséges. A technikai fejlődés, mely kiszolgálja a bevándorlást (vasút, távíró, folyami hajózás) *„...létre fogja hozni az argentin köztársaság egységét jobban, mint az összes kongresszus”,* mert *„vasút nélkül nem lehet politikai egység olyan országban, ahol a távolságok lehetetlenné teszik a központi kormányzat akcióját.”*²³

Ha a vasútépítéshez nem áll rendelkezésre kellő tőke, akkor kedvezményekkel, privilégiumokkal kell a külföldi tőkét behívni Argentínába. „A bevándorló pénz nélkül – katona fegyver nélkül. Segítsd, hogy a pénz is bevándoroljon ezekbe a ma még szegény,

18 Uo.

19 ANDERLE 2002, 18.

20 ANDERLE 2002, 16.

21 BALOGH 2002, 448.

22 BALOGH 2002, 449.

23 BALOGH 2002, 448.

de gazdag jövőjű országokba.” Nem véletlen az sem, hogy a külföldi – elsősorban brit, kisebb részben amerikai – tőkebefektetések ekkor indulnak meg. 1880 és 1895 között az összes idegen (jobbára angol) tőkebefektetés összege elérte a félmilliárd pezót. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy bár mindez jelentős fejlődést eredményezett, cserébe az argentin–angol kereskedelmi forgalom óriási passzívummal zárult, ez 1870 és 1895 között 300 millió pezót tett ki.²⁴

Alberdi 1852-es munkája (Wittman Tibor fordításában: *Az argentin konföderáció politikai szervezetének alapjai*) döntő hatást gyakorolt az 1853-as argentin alkotmányra.²⁵ Ennek 25. cikkelye így ír:

„A szövetségi kormány bátorítja az európaiak bevándorlását, semmilyen módon nem korlátozza, limitálja, vagy bármilyen adó kivetésével nem akadályozza azon külföldiek argentin földre való belépését, akik olyan célból érkeznek, hogy földet műveljenek, üzemeket alapítsanak, tudományokkal és művészetekkel foglalkozzanak.”²⁶

Az alkotmány kibocsátását követően számos olyan kormányzati intézkedés született, mely elősegítette, ösztönözte a bevándorlást, illetve segítséget nyújtott a sikeres beilleszkedéshez, minimális gazdasági talpon maradáshoz.

Ezek az intézkedések legjobban az 1876-os bevándorlási törvényben öltöttek testet, mely támogatót tengerentúli utazást, rövid ideig ingyenes szállást Buenos Airesben, ingyenes utazást a végső úti célhoz (igyekeztek a pampákra, mezőgazdasági munkákra irányítani a bevándorlókat), továbbá olcsó föld- és vetőmagvásárlási lehetőséget biztosított a bevándorlóknak.²⁷ Állami ügynökségek szervezték a „sikeres” bevándorlók hazalátogató útjait, hogy további vállalkozókat toborozzanak, valamint fizetett ügynökök reklámozták Argentínát mint ideális bevándorlócélpontot. A tengerentúlon a betelepülők jogai minimálisan tértek csak el a helyiekétől, továbbá minimális feltételeket szabtak az állampolgárság megszerzéséért, mely polgárjogokat is tartalmazott – szemben sokszor azoknak az államoknak a gyakorlatával, ahonnan a bevándorlók érkeztek. Bár formális megkülönböztetés nem volt a nem Európából érkezettekkel szemben, mégis a telepítési programok elsősorban az európai bevándorlókra voltak szabva.²⁸

A bevándorlás eredményei

Mindez milyen eredményekkel járt? 1852-ben Argentína lakossága megközelítőleg 800 000 fő körül volt, melyet 550 000 mesztic (fehér-indián keverék), 110 000 mulatt (fehér-fekete), 100 000 indián, 15 000 fekete, 15 000 helyben született fehér és 7000 európai születésű fehér alkotott, azaz a társadalom kevesebb, mint 3%-a volt

24 WITTMAN 1978, 295.

25 ALBERDI 1943.

26 Article 25: *„The Federal Government shall encourage European immigration; and it shall not restrict, limit or impose taxation of any kind upon the entry into Argentine territory of aliens coming to it for the purposes of tilling the soil, improving industries or introducing and teaching sciences and arts.”*

27 BASTIA – VOM HAU 2014, 478.

28 BASTIA – VOM HAU 2014, 478.

fehér bőrű. A 76 000 fős Buenos Airesben, 33 000 (43%) mesztic, 26 000 (34%) indián, 17 000 (22%) fehér élt.²⁹

A bevándorlás és a növekvő népszaporulat következtében Argentína lélekszáma 1852-től az első világháború kitöréséig szinte húszévente megduplázódott,³⁰ 1869-re 1,8 millióra, 1895-re 4 millióra, 1914-re pedig 7,9 millióra növekedett.³¹

Arról, hogy pontosan mekkora volt az Argentínába bevándorlók száma, több adat és részadat létezik. Az 1929-ben megjelent nemzetközi migrációval foglalkozó statisztika szerint 1857 – a statisztikák hivatalos vezetésének kezdő dátuma – és 1924 között kb. 5,4 millió fő bevándorló érkezett az országba, igaz ebből le kell vonni azoknak a számát, akik visszatértek Európába: ez csak 1880 és 1900 között megközelíti a 400 000 főt.³² Amennyiben az 1815 és 1930 közötti bő száz évet vizsgáljuk, Dudley Baines megközelítőleg 6,4 millió bevándorlóról tud.³³ Anderle Ádám adatai szerint az európai kivándorlás csúcseváltéideiben, vagyis 1881 és 1915 között kb. 2,8 millió fő érkezett Argentínába,³⁴ mely szám 1935-ig 3,4 millióra növekedett.³⁵

Az európai kivándorlást segítette az öreg kontinensen kialakuló jelentős népességfelesleget eredményező demográfiai átmenet, mely ezekben az évtizedekben érte el a csúcst.³⁶ A bevándorlók nagy számához hozzájárultak még az Európához hasonló klimatikus és földrajzi viszonyok, a viszonylag könnyen megszerezhető földtulajdon, a jelentős munkaerő-kereslet, mivel a helyi munkaerő alacsony kulturális színvonala miatt a korábbi rabszolgatartó oligarchák nagyszámú munkást kerestek.

Év	Lakosság száma (millió fő)	Külföldi születésűek a lakosságon belül (%)
1869	1,8	12,10%
1895	4	25,40%
1914	7,9	29,90%
1947	16	15,30%
1960	20,6	13,00%
1970	23,4	9,50%
2010	40,1	4,50%

1. táblázat: A lakosság száma és a külföldi születésűek aránya Argentínában³⁷

29 SCHULMAN 1948, 15.

30 Uo.

31 Az argentin Nemzeti Statisztikai és Népszámlálási Intézet adatai, www.indec.gov.ar/preguntas.asp (2016. június 01.).

32 FERENCZI–WILLCOX 1929.

33 BAINES 1995.

34 ANDERLE 2010, 82.

35 BALOGH 2002, 455.

36 GIDDENS 2008, 333.

37 BASTIA – VOM HAU 2014, 478.

Noha a bevándorlók számát tekintve a 37-es generációnak sikerült megvalósítania a programját, a többi céljakkal már más a helyzet. Bár az indián elemet sikerült tökéletesen háttérbe szorítani (ebben jelentős szerepe volt az 1870-es, 1880-as években a „*sivatag meghódítása*” néven eufemizált indiánok elleni népiirtásnak), a kívánt észak-európai bevándorlók létszáma messze elmaradt a várthoz képest.

Mint az említésre került, az „alapító atyák” elsősorban észak-európai bevándorlókat vártak – ám e tekintetben csalatkozniuk kellett.

	Olaszok	Spanyolok	Franciák	Oroszok	Törökök	Egyéb
1857–1860	61,77%	16,85%	5,52%	0,6%	–	15,26%
1861–1870	71,04%	14,28%	5,25%	0,2%	–	9,17%
1871–1880	58,28%	17,07%	12,54%	0,15%	0,26%	11,69%
1881–1890	58,72%	18,88%	11,16%	0,49%	0,42%	10,33%
1891–1900	65,66%	20,31%	3,97%	2,69%	1,79%	5,6%

2. táblázat: Az Argentínába bevándorló nemzetiségek megoszlása³⁸

Mint a 2. táblázatban látható, a bevándorlók legnagyobb része Olaszországból és Spanyolországból érkezett – e két nemzet tagjai adták a bevándorlók több mint háromnegyedét. Az olasz elem máig markánsan jelen van az argentin társadalomban, még a helyi spanyol nyelv szókészletére is jelentős hatást gyakorolt.

Kis számban Európa többi nemzete is képviseltette magát: ír pásztorok, svájci és német gazdálkodók dolgoztak az ország északkeleti tartományjaiban, walesiek Patagóniában, sőt svájci alapítású mezőgazdasági telepeket is találhatunk (La Esperanza városa).³⁹

Az Osztrák-Magyar Monarchiából inkább a szláv ajkú népekre volt jellemző a kivándorlás, az etnikailag is magyarnak tekinthetők alig néhány százan voltak. A magyar kivándorlás a II. világháború után is csak 14 000 főre tehető, mely 1956 után kb. 2000 érkezővel egészül ki, napjainkban kb. 40 000-en rendelkeznek magyar háttérrel.⁴⁰ A leghíresebb magyar–argentín, Czetz János, avagy Juan Fernando Czetz, szabadságharcos honvédtiszt, Bem vezérkari főnöke, aki a szabadságharc bukása után Argentínába emigrált, ahol aktívan részt vett a helyi katonai-műszaki életben, megalapítva az országot feltérképező térképészeti intézetet, majd Buenos Airesben létrehozta a Nemzeti Katonai Akadémiát.⁴¹

38 Forrás: ALBORNOZ 1974, 123.

39 SEMSEY 2008, 124.

40 NAGY 2014.

41 Collegio Militar de la Nación: http://www.colegiomilitar.mil.ar/esp/el-colegio-militar_historia.html és <http://mult-kor.hu/cikk.php?id=499> (2016. június 1.).

Megemlíthető továbbá a zsidó bevándorlás,⁴² mely legnagyobb részét az Orosz-, illetve Lengyelországból kivándoroltakból tevődött össze; az érkezők 1889-ben megalapították a máig létező *Moisés Ville* települést Santa Fe provinciában, valamint a Zsidó Telepesek Szövetségét.⁴³

Bár a 37-es generációnak kitűzött terve volt, hogy az argentin vidéket kell benépesíteni, e téren csak részben értek el sikereket. Ennek oka, hogy a bevándorlók – különösen a századfordulót követően – nem paraszti, hanem munkás háttérrel rendelkeztek, így megérkezésüket követően nem szívesen költöztek tovább a lakatlan pampák irányába, hanem megmaradtak a tengerparti nagyvárosokban, és inkább ott vállaltak munkát. A nagyszámú bevándorló jelenléte a városok arculatát és társadalmát is jelentősen megváltoztatta: megjelentek a városi nyomornegyedek.⁴⁴

Roppant érdekes, hogy 1914-ben majdnem minden 3. ember (a népesség 29,9%-a) migráns hátterű, Buenos Airesben ugyanebben az évben ez az arány elérte a 49%-ot, a déli provinciákban pedig a lakosság 41,9%-a volt külföldi.⁴⁵ Mint Anderle Ádám rámutat, ilyen magas arányt még az USA sem produkált. Hozzá kell tenni, mindez nem egyedi a kontinensen: 1901-ben a brazil São Paulo munkásosztályának 90%-a volt bevándorló.⁴⁶

A bevándorlás a gazdasági fejlődés egyik motorja volt, csak egy adattal szemléltetve: 1880-ban Argentína megművelt földterülete alig haladta meg a 2 millió hektárt, ez 1905-re 12 millió, 1923-ra pedig 27 millió hektárra nőtt.⁴⁷ Az argentin mezőgazdaság elsősorban az extenzív állattenyésztésre (marha, juh) és gabonatermelésre specializálódott, melyet a pampákon lévő hatalmas szabad földterületek tettek lehetővé.⁴⁸

A mezőgazdasági termékek exportjára alapozott argentin gazdaság 1913-ban az egy főre jutó GDP szerint a világ 10. leggazdagabb országa volt, vagyis a statisztika szerint egy szinten állt Nyugat-Európa fejlett országaival, ugyanakkor exportfüggősége miatt gazdasága igen sérülékeny volt a külföldi piacoktól való függéséből fakadóan.⁴⁹

Az államilag támogatott bevándorláspolitika alkonya és hagyatéka

A bevándorlók ugyanakkor nemcsak kultúrát, hanem sok esetben Argentínában még nem, vagy csak kevésbé ismert politikai irányzatokat is magukkal hoztak, olyanokat is, melyeket talán az „alapító atyák” szívesen elkerültek volna. Az európai munkás bevándorlók számos baloldali eszmét importáltak Argentínába, megjelentek a marxista és anarchista pártok, és az argentin munkásmozgalom is „importtermék” volt.⁵⁰

42 Napjaikban kb. 200 000–300 000 fős létszámukkal az Izraelen kívüli 7. legnagyobb zsidó közösségként tartják őket számon, mely egyben Latin-Amerikában a legnagyobb.

43 SEMSEY 2008, 124.

44 SEMSEY 2008, 125.

45 BALOGH 2002, 455.

46 ANDERLE 2010, 82.

47 BALOGH 2002, 454.

48 SEMSEY 2008, 130.

49 Uo.

50 BASTIA – VOM HAU 2014, 482.

Ennek is betudható, hogy a századfordulótól kezdenek megjelenni a kritikus hangok a bevándorlással kapcsolatban, melyre reflektált a jogalkotás is. 1902-ben jogszabály tette lehetővé azoknak a külföldieknek a kiutasítását, akik veszélyeztetik a nemzetbiztonságot, vagy megzavarják a közrendet.⁵¹

1916-ban – Argentína fennállásának 100. évfordulóján – Ricardo Rojas fogalmazza meg az argentinidad (argentinság) kapcsán: „nem vagyunk függetlenek, külföldieknek vagyunk alávetve, még gyarmat vagyunk, csak ma már nem egy metropoliszhoz tartozunk, mint 1816-ban, hanem többhöz... függetlenségünk névleges.” E megállapítása nemcsak Argentínára, de az egész dél-amerikai kontinensre is értelmezhető.⁵²

A kreol konzervativizmus már az első világháborútól észreveteti magát, hogy aztán a két világháború között eszmei-politikai ellentámadásba menjen át. Ezek a gondolkodók élesen szembefordultak Alberdi és Echeverría nézeteivel. *Leopoldo Lugones* a kozmopolita Buenos Aireszel szemben a belső provinciák értékeit hangsúlyozza, a gaucho nála már az igazi argentin... Szerinte Buenos Aires a bevándorlás hullámai miatt elvesztette nemzeti mivoltát, a bűnök városává vált. Szerinte a bevándorlás egyenlő lett a veszély fogalmával.⁵³

A veszély ellen a hadsereg főtisztjei által 1918-tól megszervezett Argentin Patrióta Liga kívánt fellépni, melyet a bevándorlóellenességen túl erős *nativismo*, kreol konzervativizmus, és az európai baloldali-kommunista eszméktől való félelem jellemez. Leopoldo Lugones számára a munkásmozgalom azonos a bevándorlással. A nemzeti jelleg letéteményesei a XIX. századi *caudillos* lesznek, akiknek az idejében még nem volt bevándorlás (vö. aranykor). Ebből adódik, hogy a bevándorlóellenesség mellett hamarosan a demokráciaellenesség is népszerű lesz e csoportoknál.⁵⁴

A hadsereg tisztjein túl a kreol konzervativizmus politikai irányzatát kezdik tárogatni a deklasszálódó fehér oligarchia csoportjai is. E militáns irányzat teljesen szembemegy a civil Sarmineto–Alberdi-féle pozitivistá irányzattal, melyet nemcsak élesen elutasít, de hazafiatlannak is tart.

Az európai referenciaországokban (Spanyolország, Olaszország, Portugália) bekövetkező militáns, antidemokratikus, fasiszta fordulatok szintén aláásták az alapító atyák eszméit, ugyanakkor megteremtették az erőskezü vezető, illetve az erős állam iránti mindig is létező igény ismételt megjelenését. Mindez a politikai irányváltás érezte a hatását a bevándorláspolitikában is: 1914-től a korábban korlátok nélküli bevándorlás véget ér, és megjelennek az adminisztratív intézkedések.⁵⁵ Megkövetelték a belépésnél az érvényes fényképes útlevelet, egészségügyi okmányokat, igazolást a büntetlen előéletéről; továbbá a helyi hatóságok széles jogkört kaptak a bevándorlók kiutasítására, illetve a beutazás megtagadására. 1923-tól a megjelentek a zsidó

51 Ley Nº 4144 de Residencia de 1902 – Közli: Gabriela Anahí COSTANZO: *Lo inadmisibile hecho historia La Ley de Residencia de 1902 y la Ley de Defensa Social de 1910*. Forrás: <http://www.sociales.uba.ar/wp-content/uploads/15.-Lo-inadmisibile-hecho-historia-N%C2%B026.pdf> (2016. június 1.).

52 ANDERLE 2010, 92.

53 ANDERLE 2002, 20.

54 SCHWARTZ 2009.

55 BASTIA – VOM HAU 2014, 480.

bevándorlókkal szembeni kvóták is, mivel ők nem illeszkedtek be az áhított keresztény-konzervatív argentin nemzetképbe.

A vitatható politikai múlttal rendelkezők belépését (baloldali-kommunista), valamint kifejezetten a mexikói forradalmárok belépését szintén akadályozták. Mindezek a politikai-eszmei viták ugyanakkor a bevándorlás lehetőségét csupán szűkítették, nem zárták el teljesen.

Az 1929-től kezdődő nagy gazdasági világválság ezzel szemben rendkívül súlyosan érintette egész Latin-Amerikát, így az exportorientált Argentínát is: a kontinens iparának teljesítménye 1929 és 1932 között 45%-al, a kivétel 70%-al csökkent. Ilyen mértékű gazdasági visszaesés és az ebből következő hatalmas munkaerő-főlőség és munkanélküliség mellett a dél-amerikai országoknak nem volt igényük további bevándorlókra, így az 1930-as évektől egyre több korlátozó intézkedést vezetnek be, majd a 30-as évek második felétől bezárulnak Argentína – és más Latin-Amerikai országok – kapui a bevándorlás előtt. Az ezt követő évtizedekben a kontinensen számos diktatórikus és populista rezsim létrejöttének és hanyatlásának lehettünk tanúi – ezeknek közös jellemzője volt, hogy a határőrizetre és a migráció kontrolljára különösen nagy hangsúlyt fektettek.

Sarmineto és Alberdi programja ugyanakkor nem volt eredménytelen. Az ország mai etnikai képét markánsan meghatározza az európai, fehér elem: 83–85% közé teszik a fehér népeiséget, emellett alig 8% a mesztic és 2,4% (950 000 fő) az őslakos indián.⁵⁶

Napjaink migrációs tendenciái természetesen Argentínát sem kerülik el, ám úgy tűnik az „alapító atyák” bevándorlaspárti eszméi még mindig éreztetik hatásukat. Szembemelve a jelenlegi világtendenciákkal, melyek egyre inkább korlátozzák, akadályozzák, problémának látják és láttatják a migrációt, az argentin parlament 2003-ban új törvényt fogadott el a kérdésről.⁵⁷ E jogszabály számos tekintetben megkönnyíti a migrációt, védi a migránsok jogait, sőt lehetőséget kínál az illegális migránsoknak helyzetük legalizálására Argentínában. A törvény továbbá antidiszkriminációs alapon biztosítja a migránsoknak a szociális és oktatási szolgáltatásokhoz való hozzáférést – jogállásuktól függetlenül.⁵⁸ Argentína 2007-ben elfogadta a Migráns Munkavállalók és Családtagjaik Jogvédelméről Szóló Nemzetközi Egyezményt, mely további jogokat biztosít az érintetteknek.⁵⁹ Talán nem véletlen, hogy a jelenlegi menekültválságra is némileg másképpen reagált a latin-amerikai ország, mint a legtöbb érintett állam: a miniszterelnök késznek mutatkozott 3000 szír menekült befogadására.⁶⁰

56 Censo Nacional de Población, Hogares y Viviendas 2010 Resultados definitivos, Instituto Nacional de Estadística y Censos, Forrás: http://www.indec.gov.ar/ftp/cuadros/poblacion/censo2010_tomo1.pdf (2016. június 1.).

57 Ley de Migraciones 25871. Forrás: http://www.migraciones.gov.ar/pdf_varios/campana_grafica/pdf/Libro_Ley_25.871.pdf (2016. június 1.).

58 BASTIA – VOM HAU 2014, 486.

59 International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families. Forrás: <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cmw.pdf> (2016. június 1.).

60 BLOHM 2016.

A fentiekből világossá válhat, hogy a migráció nem minden esetben destabilizáló folyamatokat generáló társadalmi jelenség egy állam számára; bizonyos történelmi helyzetekben és feltételek meglétének esetében – nagy földrajzi terület, alacsony népességszám és termelési színvonal – pozitív, az állam fejlődését, gyarapodását garantáló tényező is lehet. Ez a történelmi háttér a mai napig hatással van Argentínának a migrációhoz és a migránsokhoz való hozzáállására, mely politikai döntésekben is tetten érhető.

Felhasznált irodalom

- ADELMAN 2007 – Jeremy ADELMAN – Between Order and Liberty. Juan Bautista Alberdi and the Intellectual Origins of Argentine Constitutionalism. *Latin American Research Review*, Vol. 42, No. 2 (2007), Latin American Studies Association, 86–110.
- ALBERDI 1943 – Juan Bautista ALBERDI: *Bases y Puntos de Partida para la Organización Política de la República Argentina. Edición prologada por Clodimiro Zavalía. Buenos Aires, Ediciones Estrada*, 1943, <http://www.hacer.org/pdf/Bases.pdf> (2016. június 01.).
- ALBORNOZ 1974 – N. Sánchez ALBORNOZ: *La población de América Latina. Desde los tiempos precolombinos al año 2000*. Alianza Madrid, 1974, 174. Idézi: SEMSEY 2008.
- ANDERLE 2002 – ANDERLE Ádám: *Latin-Amerikai utakon*. Hispánia, Szeged, 2002.
- ANDERLE 2010 – ANDERLE Ádám: *Latin Amerika története*. Jatepress, Szeged, 2010.
- ANDORKA 2006 – ANDORKA Rudolf: *Bevezetés a szociológiába*. Osiris, Budapest, 2006.
- BAINES 1995 – Dudley BAINES: *Emigration from Europe*. Cambridge University Press, Cambridge, 1995.
- BALOGH 2002 – BALOGH András (szerk.): *Nemzet és nacionalizmus*. Korona, Budapest, 2002.
- BASTIA – VOM HAU 2014 – Tanja BASTIA – Matthias VOM HAU: Migration, Race and Nationhood in Argentina. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2014, Vol. 40, No. 3, 47–492.
- BLOHM 2016 – Amanda BLOHM: *Argentina Will Accept 3,000 Syrian Refugees*. PanAm Post, July 2016, <https://panampost.com/amanda-blohm/2016/07/07/argentina-will-receive-3000-syrian-refugees/> (2016. július 08.)
- FERENCZI–WILLCOX 1929 – Imre FERENCZI (Introduction) – Walter F. WILLCOX (Editor): *International Migration. Vol. 1: Statistics, National Bureau of Economic Research*. 1st edition, Cambridge, 1929, <http://www.nber.org/chapters/c5136.pdf> (2016. június 01.).
- GIDDENS 2008 – Anthony GIDDENS: *Szociológia*. Osiris, Budapest, 2008.
- KALASI– MUNK 2016 – KALASI Györgyi – MUNK Veronika: *A migráns, a kerítés és a szelfibot lettek az év szavai*. Index, 2016. 01. 02., http://index.hu/kultur/2016/01/02/a_migrans_a_kerites_es_a_szelfibot_lettek_az_ev_szavai/ (2016. június 01.).
- NAGY 2014 – NAGY Szabasztian: Az argentinai magyar kolónia öröksége egy ösztöndíjas szemével. *Polgári Szemle*, 10. évf., 3–6., http://www.polgariszemle.hu/?view=v_article&ID=632 (2016. június 01.)
- SARMIENTO 1999 – Domingo Faustino SARMIENTO: Facundo. Ministerio de Educación y Deportes Presidencia de la Nación, 1999, <http://www.hacer.org/pdf/Facundo.pdf> (2016. június 01.)
- SCHULMAN 1948 – Sam SCHULMAN: Juan Bautista Alberdi and His Influence on Immigration Policy in the Argentine Constitution of 1853. *The Americas*, Vol. 5, No. 1., July 1948.
- SCHWARTZ 2009 – Daniel SCHWARTZ: Argentinean popular nationalism. A reaction to the Civilizadores' liberal project? *Journal of Political Ideologies*, vol. 14, iss. 1, 2009.

Az államilag támogatott migráció és bevándorlás hátttere és eredményei Argentínában

SEMSEY 2008 – SEMSEY Viktória: *Spanyolország és Latin Amerika 19-20. századi története*. L'Harmattan – ZSKE, Budapest, 2008.

SZILÁGYI 2011 – SZILÁGYI Ágnes Judit: *Változatok a függetlenségre: Argentína, Paraguay, Brazília, Uruguay*. In: ANDERLE Ádám: *Latin-Amerika: A függetlenség útjai*. SZTE, Szeged, 2011, 77–86.

VADÁSZ 2005 – VADÁSZ Sándor (szerk.): *19. századi egyetemes történelem 1789–1914*. Korona, Budapest, 2005.

VAJDA 2007 – VAJDA Zoltán: *Terjeszkedés, föderalizmus és nemzeti identitás az Egyesült Államok korai történetében*. In: FRANK Tibor (szerk.): *Gyarmatokból impérium*. Gondolat, Budapest, 2007, 13–29.

WITTMAN 1978 – WITTMAN Tibor: *Latin-Amerika története*. Gondolat, Budapest, 1978.

